

Datum

2025-04-22

Adress

August Palms Plats 1

Diarienummer

STK-2025-356

Yttrande

Till

Justitiedepartementet

**Remiss Justitiedepartementet - Straffbarhetsåldern
(SOU 2025:11)**

[Fyll i mottagarens diarienummer]

Sammanfattning

Malmö stad instämmer i att straffbarhetsåldern även fortsättningsvis bör vara 15 år och avstyrker förslaget om en särskild reglering från 14 års ålder. En sänkning riskerar att förvärra situationen med barn i organiserad brottslighet, saknar stöd i forskning, hotar barns skolgång och kan få betydande konsekvenser för kommunala verksamheter.

Barns brottslighet bör bemötas med tidiga och samordnade insatser från skola, socialtjänst, vård och civilsamhälle – inte genom straffrättsliga åtgärder. Förslaget står i strid med barnkonventionen och FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Sverige. Malmö stad avstyrker även förslaget om skärpta regler för undanröjande av ungdomspåföljder.

Mot denna bakgrund bör förslaget inte genomföras. Om det ändå sker, bör regleringen tidsbegränsas och dess effekter följas upp noggrant.

Yttrande

Förslag om ingen generell sänkning av straffbarhetsåldern

Malmö stad instämmer i utredningens bedömning att den generella straffbarhetsåldern bör kvarstå på 15 år.

Det är mycket oroande att barn under 15 år blir involverade i allvarliga brott som sprängningar, skjutningar och mord. Samhället har starka skäl att reagera på denna utveckling, men det är inte visat att en sänkning av straffbarhetsåldern skulle ha brottspreventiv effekt.

Som också konstateras i utredningen, saknas det forskningsstöd för att hårdare straff minskar brottsligheten bland barn och unga. Tvärtom visar forskning att de mest

effektiva brottsförebyggande insatserna för unga är sådana som minskar riskfaktorer och stärker skyddsfaktorer i ungas liv – till exempel genom god skolgång, fungerande familjerelationer och tidigt socialt stöd (Brå 2024:1, se även vidare i avsnittet om särskild reglering).

Malmö stad anser att insatser för att förebygga att barn begår brott behöver fokusera på orsakerna till att barn hamnar i kriminalitet. Det handlar om att skapa trygga uppväxtvillkor, fungerande fritid, närvaro i skolan och samlade insatser från socialtjänst, elevhälsa, hälso- och sjukvård och civilsamhälle.

Samtidigt pågår ett stort antal reformer inom det kriminalpolitiska området. Effekterna av redan genomförda och föreslagna förändringar har ännu inte kunnat följas upp. Malmö stad anser att det därför inte är lämpligt att vidta en så ingripande åtgärd som att sänka straffbarhetsåldern innan de samlade konsekvenserna är kända.

Förslag om en särskild reglering för sänkt straffbarhetsålder

Malmö stad avstyrker utredningens förslag om en särskild reglering som innebär att barn från 14 års ålder ska kunna dömas till straffrättsliga påföljder vid vissa allvarliga brott.

I enlighet med FN:s barnrättskommittés Allmänna kommentar nr 24 (2019) om barns rättigheter inom rättssystemet är användningen av en lägre straffbarhetsålder i fall där barnet anklagas för allvarliga brott oroande. Kommittén påpekar att sådana åtgärder ofta skapas som svar på samhällsliga påtryckningar, snarare än att grundas på en vetenskaplig och rationell förståelse av barns utveckling.

Vid sin granskning av Sverige år 2023 uttryckte barnrättskommittén att den är:

”Djupt oroad över de steg som för närvarande tas för att sänka straffmyndighetsåldern”, (sammanfattande slutsatser, punkt 44).

Kommittén rekommenderade uttryckligen Sverige:

”Behåll straffbarhetsåldern på 15 år ” (rekommendation 45.a).

Vidare uppmanades Sverige att utveckla en strategi för att förebygga att barn begår brott med utgångspunkt i forskning och en analys av de grundläggande orsakerna till barns engagemang i brottslighet, särskilt organiserad brottslighet (punkt 45, Concluding observations on the combined sixth and seventh periodic reports of Sweden, 2023).

Kriminologisk forskning visar att de mest effektiva brottsförebyggande insatserna för unga sker utanför rättsväsendet, och fokuserar på att minska antalet riskfaktorer och öka antalet skyddsfaktorer i ungas liv (Brå 2024:1, s. 56 f.).

Det straffrättsliga systemet bygger i stor utsträckning på en idé om den rationella lagöverträdaren, men forskning har visat att unga i lägre grad än vuxna är kapabla att väga brottsvinst mot risken att bestraffas. Detta beror på att ungdomars hjärnor är mindre utvecklade vad gäller konsekvensanalys och riskvärdering, och att de i högre grad styrs av omedelbara belöningar (Brå 2024:1, s. 64; se även SOU 2025:11, avsnitt 8.5.1).

Malmö stad delar bedömningen som görs i experten Axel Holmgrens särskilda yttrande i betänkandet:

"Det finns helt enkelt inget som talar för att det skulle vara en fördel ur brottspreventiv synpunkt att den aktuella gruppen unga lagöverträdare fångas upp genom straffrättsliga påföljder snarare än att de fångas upp genom sociala åtgärder. Däremot visar forskning – bl.a. den utvärdering som gjordes av den tillfälligt sänkta straffmyndighetsåldern i Danmark åren 2010–2012 – att ett straffrättsligt ingripande kan bidra till barns utanförskap och öka risken för återfall." (SOU 2025:11, s. 466).

En studie vid Aarhus universitet (Damm m.fl., 2017) visar att barn som dömdes för brott vid 14 års ålder under perioden med sänkt straffbarhetsålder i Danmark, var mindre benägna att fullfölja skolan under årskurs 9 och fick lägre betyg i danska vid slutprovet, jämfört med barn som begick brott före reformen.

Malmö stad vill betona att en trygg och fullföljd skolgång är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för att förebygga utanförskap, kriminalitet, missbruk och ohälsa. Förslaget riskerar därför att få motsatt effekt – det kan på sikt försvåra barns möjligheter till en positiv livsutveckling.

Staden bedömer också att förslaget inte kommer att ha någon effekt på de personer som anstiftar till att unga begår brott. I stället finns en uppenbar risk att grov kriminalitet pressas ned i ännu yngre åldrar. Malmö stad instämmer inte i utredningens bedömning att risken för detta är ringa, utan efterlyser ett mer djupgående resonemang från utredaren kring varför utvecklingen inte förväntas eskalera.

Barns rätt till utbildning och skolplikt

Malmö stad vill särskilt lyfta fram att utredningen genomgående saknar resonemang om skolplikt och barns rätt till utbildning. Det finns inte någon analys av hur rätten till utbildning påverkas eller kan säkerställas för de barn som omfattas av förslagen. Inte heller behandlas frågan om hur barns möjlighet att fullgöra skolplikten påverkas.

Utredningen nämner att Kriminalvården kommer att behöva möta en ny målgrupp, men överlåter åt myndigheten att själv organisera detta. Malmö stad anser att lagstiftaren behöver väga in förslagets effekt på barn och ungas skolgång innan några

förslag realiserar. Det handlar inte bara om att säkerställa att förslagen är förenliga med skolplikt och rätten till utbildning enligt 7 kap. skollagen (2010:800) och barnkonventionen, utan också om att förstå betydelsen av en fullföljd skolgång som skyddsfaktor.

En fullständig skolgång är en av de starkaste skyddsfaktorerna ett barn kan ha med sig i livet. Denna fråga är därför alltför viktig för att lämnas till verkställande myndigheter att lösa i efterhand.

Malmö stad hänvisar också till den danska studie (Damm m.fl., 2017) som visar att barn som dömdes till påföljd vid 14 års ålder under reformperioden i Danmark hade sämre skolresultat än jämförbara barn som begick brott före reformen. De fick lägre betyg i slutprov i danska i årskurs 9 och fullföljde i mindre utsträckning sin skolgång.

Mot denna bakgrund anser Malmö stad att utredningens förslag riskerar att påverka barns skolgång negativt och på så vis försvåra möjligheterna till långsiktig social etablering och delaktighet.

Påföljder och undanröjande

Malmö stad delar inte utredningens bedömning om att reglerna för undanröjande av ungdomsvård och ungdomstjänst behöver skärpas.

Socialtjänsten har redan i dag en skyldighet att följa upp och utvärdera insatserna för ungdomsvård regelbundet. Om det visar sig att påföljden inte fungerar som avsett, ska socialtjänsten rapportera detta så att en annan påföljd kan övervägas. En skärpning av regelverket bedöms därmed som onödig.

Ungdomsvård tar sikte på att barnet som har begått brottet behöver vård, inte straff. Det finns en risk att en skärpning leder till en förskjutning i synen på ungdomsvård och att toleransen för att förändring och rehabilitering tar tid minskar.

Malmö stad vill betona att en förskjutning av ungdomsvård från ett rehabiliterande till ett mer straffinriktat synsätt vore oförenlig med barnkonventionens artikel 40. Denna artikel anger att barn som begått brott ska behandlas på ett sätt som stärker deras känsla av värdighet och värde, och som främjar deras återanpassning till samhället. Påföljder ska stå i proportion till barnets bästa och syfta till att skapa förutsättningar för ett fortsatt positivt liv.

Mot denna bakgrund anser Malmö stad att det är av största vikt att ungdomsvård och ungdomstjänst även fortsättningsvis ges förutsättningar att fungera som meningsfulla, stödande och långsiktigt rehabiliterande påföljder.

Konsekvenser för kommunerna

Malmö stad delar inte utredningens bedömning att förslagen inte kan anses leda till några nämnvärda förändringar för kommunerna.

För skolans verksamheter kan ett ökat antal elever som blir aktuella för polisiär utredning medföra administrativ hantering, exempelvis i form av utlämnande av uppgifter. Detta påverkar de kommunala skolorna, där flera redan har en ansträngd verksamhet, och riskerar att leda till ökade administrativa kostnader.

Förslagen innebär dessutom att skolan får ytterligare en part att samverka med för att säkerställa elevers rätt till en sammanhållen skolgång. En rättssäker hantering kräver en nära dialog mellan berörda myndigheter, vilket medför ökad åtgång av personella resurser.

Malmö stad vill även uppmärksamma att socialtjänsten redan idag har ansvar för att följa upp insatser inom ungdomsvård och rapportera brister i genomförandet. Förslaget om skärpning av reglerna för undanröjande innebär därmed ytterligare krav på dokumentation och bedömningar från socialtjänstens sida, vilket kan påverka både arbetsbelastning och resursbehov.

Därutöver innebär förslagen att kommunen fortsatt kommer att ha ett omfattande ansvar för att erbjuda stöd, skydd och rehabilitering – oavsett om barnet är under eller över straffbarhetsåldern. Ett ökat fokus på straffrättsliga åtgärder riskerar att flytta ansvar och förväntningar till kommunen utan motsvarande resursförstärkning.

Malmö stad bedömer därför att de föreslagna förändringarna kan få betydande organisatoriska och ekonomiska konsekvenser för kommunala verksamheter inom både utbildning och socialtjänst.

Behov av samordning och utvärdering

Malmö stad vill understryka att det pågår flera andra statliga utredningar och reformförslag inom angränsande områden. Det gäller till exempel skolsäkerhetsutredningen (SOU 2024:87), som innehåller förslag som även de påverkar skolan, rättsväsendet och kommunala verksamheter.

Det är Malmö stads bedömning att förslagen i betänkandet bör samordnas med andra pågående och nyligen avslutade reformer. En sådan samordning är viktig för att undvika motstridiga styr signaler till berörda aktörer, och för att skapa ett helhetsperspektiv som möjliggör genomförbara och effektiva lösningar.

Om förslaget om sänkt straffbarhetsålder ändå skulle genomföras, anser Malmö stad att det bör tidsbegränsas. Det är särskilt angeläget att effekterna på barns rätt till utbildning och deras skolresultat följs upp.

Malmö stad hänvisar i detta sammanhang återigen till erfarenheterna från Danmark. Forskning från Aarhus universitet (Damm m.fl., 2017) visar att sänkt straffmyndighetsålder där ledde till sämre skolresultat och ökad risk för avbruten skolgång. Det är av största vikt att sådana konsekvenser uppmärksammas och beaktas i en svensk kontext, innan beslut fattas om liknande förändringar.

Ordförande

[Förnamn Efternamn]

[Fyll i titel]

[Förnamn Efternamn]

[Här anger du om det finns reservationer/särskilda yttranden.]